

"บทบาทของนักวิชาการฝรั่งเศส ต่อเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา"

ดอกเตอร์ หลุยส์ กาโบด

จากการที่นักศึกษาวิชาการชาวตะวันตกศึกษา
ดินแดนตะวันออกในแถบภูมิภาคเอเชียตะวัน-
ออกเฉียงใต้ ซึ่งมีหลักฐานทางโบราณคดีมากมาย
กระจัดกระจายอยู่ตามประเทศต่างๆ ทำให้การ-
ศึกษาเรื่องทางโบราณคดีและประวัติศาสตร์มีบท-
บาทโดดเด่นขึ้น และยิ่งทวีความสำคัญมากที่สุด
ต่อนักวิชาการท้องถิ่น ในการศึกษาประวัติศาสตร์ความ-
เป็นมาของตนเอง

โดยเฉพาะนักวิชาการชาวฝรั่งเศสซึ่งมีผล-
งานค้นคว้าวิจัยและศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียง-
ใต้ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันอย่างกว้างขวางในหมู่นัก-

วิชาการทั่วไปเมื่อพูดถึงสำนักฝรั่งเศสแห่งปลาย
บูรพทิศ

"สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ"

สำนักแห่งนี้เป็นผลิตผลอันหนึ่งของจักร-
วรรดินิยมฝรั่งเศส ซึ่งตั้งโดยสำนักข้าหลวง
เพราะเล็งเห็นว่าพื้นที่ในแหลมอินโดจีนที่ฝรั่งเศส
เคยมีบทบาททางการเมืองในอดีตนั้น มีเรื่องราว
ทางโบราณคดีและโบราณสถานมากมายที่น่าศึกษา
เพราะชนพื้นเมืองหรือคนเอเชียในสมัยนั้นยังไม่
ค่อยให้ความสนใจในเรื่องของการศึกษาในด้านนี้

ด้วยความหลากหลายทางชาติพันธุ์และ
ขนบธรรมเนียมประเพณี รวมทั้งหลักฐานทาง-
โบราณคดีที่มีอยู่มากมาย จึงเป็นจุดน่าสนใจ
อย่างยิ่ง แม้ฝรั่งเศสจะไม่มีบทบาททางการเมือง
หลังจากที่มอบเอกราชคืนให้ประเทศลาว เขมร
เวียดนามแล้ว แต่ก็ยังมีนักวิชาการมาทำงานใน
แหลมอินโดจีนอยู่เสมอจนถึงปัจจุบัน

ผลงานที่นักวิชาการชาวฝรั่งเศสได้มอบ-
เป็นมรดกแก่เวียดนาม คือ หอสมุดขนาดใหญ่
ซึ่งในปัจจุบันเป็นสมบัติของสถาบันสังคมศาสตร์
และมนุษยศาสตร์แห่งเวียดนาม ที่เมืองไซ่ง่อน
ทางตอนเหนือของเวียดนาม ที่ตั้งสำนักแห่งแรก
โดยใช้ชื่อว่า "องค์กรโบราณคดีของอินโดจีน" ตั้ง
เมื่อปี พุทธศักราช ๒๔๔๑ ก่อนจะเปลี่ยนมาเป็น
"สำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศ" เมื่อปี พุทธศักราช
๒๔๔๔

สำหรับนักโบราณคดีคนไทยคงจะรู้จัก
สำนักนี้กันทุกคน เพราะผลงานที่ได้จากการศึกษา

คันคว้าของนักวิชาการชาวฝรั่งเศสนั้นเรียกว่ามี
คุณประโยชน์ต่อวงการศึกษาด้านประวัติศาสตร์
และโบราณคดีของนักวิชาการชาวไทยไม่น้อยเลย
ถึงกับมีคำกล่าวจากนักวิชาการคนไทยเองว่า

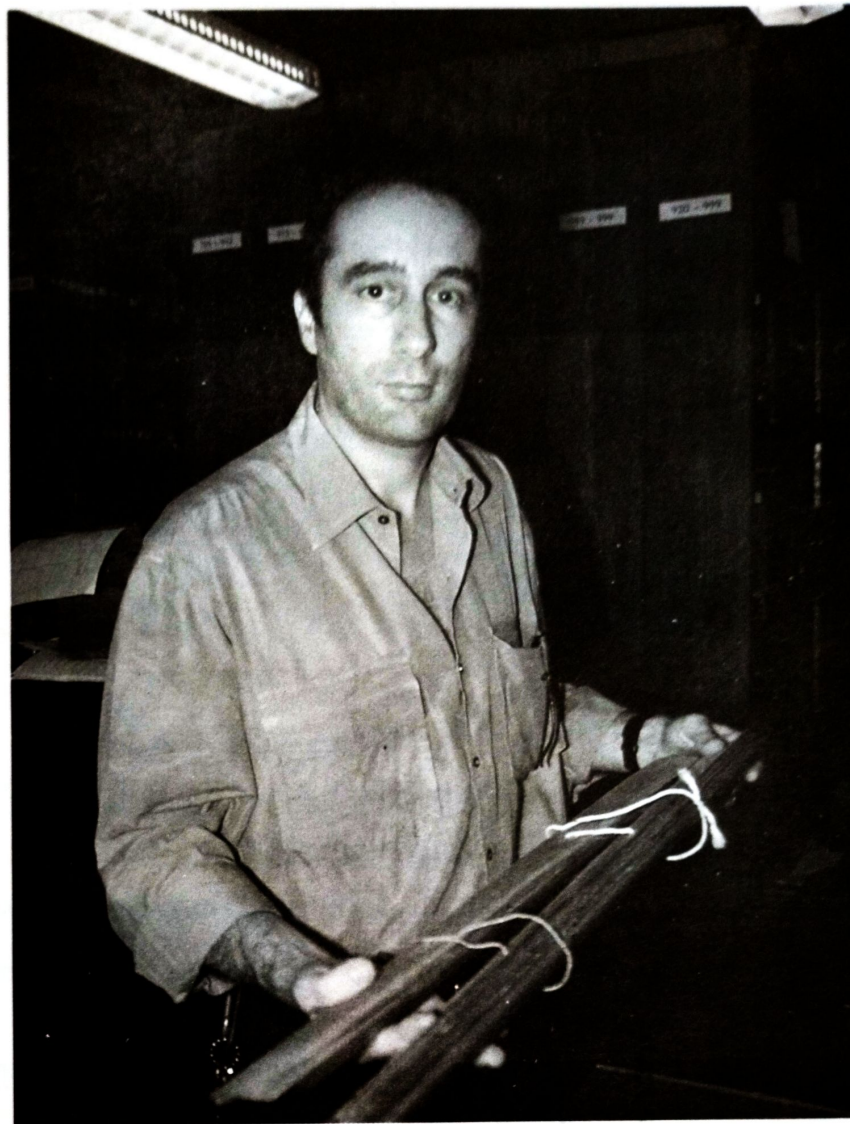
**‘ใครจะเริ่มต้นศึกษาประวัติศาสตร์เอเชีย-
อาคเนย์จะต้องดูเอกสารของฝรั่งเศส’**

และคำกล่าวนั้นคาดว่าผู้กล่าวเองไม่ได้กล่าว-
มาลอยๆ โดยปราศจากมูลความจริง เพราะใน-
วงการโบราณคดีและการศึกษาประวัติศาสตร์เอ-
เซียอาคเนย์นั้น หากมีการอ้างอิงถึงการศึกษา
ของชาวฝรั่งเศสในผลงานการศึกษาหรืองาน-
เขียนของผู้ศึกษาเองแล้ว ถือได้ว่ามีน้ำหนักนำ-
เชื่อถือยิ่งกว่าการไม่อ้างอิง

นักวิชาการชาวฝรั่งเศสเอง ต่างทำงาน
กันขยันขันแข็ง สามารถขยายสำนักงานไปในภูมิ-
ภาคต่างๆ อย่างทั่วถึงภายในระยะเวลาเกือบ ๔๔
ปี จนถึงปี พุทธศักราช ๒๕๓๔ นี้ การศึกษาเอ-
เซียตะวันออกเฉียงใต้ยังคงดำเนินการอยู่เรื่อยมา
ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การตั้งสำนักงานสาขาใน
ประเทศต่างๆ หรือการส่งสมาชิกนักวิจัยของ
สำนักเข้าไปปฏิบัติงานสนาม จึงไม่เป็นเรื่องแปลก
หากชาวฝรั่งเศสจะพูดภาษาไทยหรือภาษาของ
ประเทศในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้
เพราะนักวิจัยเหล่านั้นต่างมีโอกาสได้ใช้ชีวิตอยู่
ศึกษาในประเทศนั้น ๆ นานหลายปีทีเดียว

ในที่นี้มีนักวิชาการชาวฝรั่งเศสอยู่ ๒ ท่าน
ที่จะนำมากล่าวถึงคือ ดอกเตอร์ หลุยส์ กาโบด
และ ฟรองซัวส์ ลาจิราร์ด ทั้งสองท่านนี้ต่างเป็น
บุคลากรของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศซึ่งมี
สำนักงานอยู่ในไทยที่เชียงใหม่ เรียกชื่อย่อๆ ว่า
‘EFEO’ และอีกไม่ช้าไม่นานนี้ก็จะมีส่วนงาน
สาขาใหม่ของ ‘EFEO’ อีกแห่งหนึ่งที่กรุงเทพฯ ด้วย

ดอกเตอร์ หลุยส์ กาโบด นักวิจัยซึ่งเป็น
สมาชิกประจำของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพ-
ทิศ มีผลงานค้นคว้าวิจัยที่รู้จักกันดีในกลุ่มนัก-
วิชาการชาวไทย ในวันที่มาร่วมสนทนาทางวิชาการ
เรื่อง ‘บทบาทของนักวิชาการฝรั่งเศสต่อเอเชีย-
ตะวันออกเฉียงใต้ศึกษา’ ที่มหาวิทยาลัยศิลปากร
ได้กล่าวถึงความเป็นมาของสำนักฝรั่งเศสแห่ง
ปลายบูรพทิศระยะแรกๆ ในเวียดนามว่า

ฟรองซัวส์ ลาจิราร์ด
กับคัมภีร์โบราณจาก
ล้านนา

‘เป็นผลิตผลของสำนักข้าหลวงซึ่งไม่ได้
เริ่มจากฝ่ายการเมืองหรือการปกครอง แต่น่าจะ
มาจากพวกนักปราชญ์ราชบัณฑิตทางการศึกษา
วัฒนธรรมที่คิดว่าประเทศในภูมิภาคนี้มีอารย-
ธรรมและศิลปวัฒนธรรมสูงมาก และจากการ-
ศึกษาในด้านนี้ย่อมส่งผลให้ฝ่ายปกครองได้เข้า-
ใจในวัฒนธรรมของชนชาติเหล่านี้ ทำให้เป็นผล-
ดีต่อการบริหารและการปกครองในเอเชียอาคเนย์
จุดสำคัญที่สุดเกี่ยวกับบทบาทของสำนักฝรั่งเศส
แห่งปลายบูรพทิศคือว่า อาศัยการค้นคว้า การ-
วิจัย การสำรวจ ช่วยให้คนเหล่านี้เข้าใจและมี
ความภูมิใจในตัวเอง ไม่ว่าจะเป็เวียดนาม ลาว
เขมร อย่างเช่น การที่มีคนไปค้นพบนครธม
นครวัด ครั้งแรกเขาบอกว่าคนเขมรไม่ได้
สามารถสร้างนครวัด คนเขมรไม่มีความสามารถ
แต่พอสำนักฝรั่งเศสไปศึกษาค้นคว้าดู ปรากฏว่า
แท้จริงแล้วเป็นพวกเขมรนั่นเองที่สร้าง ทำให้
เขามีความภูมิใจในอดีตของตัวเอง ซึ่งในบางครั้ง

ตู้เก็บคัมภีร์โบราณ

ที่อุทวิธิในท้องสมุคของ
สยามสมาคมฯ ซึ่ง
พร้อมข้าวสาคูนเคยติ

อดีตของเขานั้นยิ่งใหญ่มากจนเกินกำลังจะรับได้ แต่นักวิจัยชาวฝรั่งเศสไปค้นพบอดีตเหล่านั้น และได้มอบคืนให้คนเขมรบ้าง คนเวียดนามบ้าง หรือคนลาวบ้าง ให้เขาภูมิใจในตัวเอง ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญมากที่ฝรั่งเศสได้มอบเครื่องมือในการพัฒนาการศึกษาไว้ให้ แม้ว่าพลเมืองในประเทศเหล่านั้นมิได้อยู่ในความปกครองของฝรั่งเศส

นอกจากจะมอบอดีตให้แก่ชาติเอเชีย-อาคเนย์แล้ว กล่าวตามจริงนักค้นคว้าชาวฝรั่งเศสมีส่วนอย่างมากในการวางรากฐานการศึกษาทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีให้แก่นักโบราณคดีท้องถิ่นเอง ถ้าเพียงแต่ดูจากเรื่องการบูรณะปราสาทหินนครวัดที่เขมร ปราสาทหินที่แขวงจำปาสักของลาว และบางส่วนของไทยแล้ว ความสมบูรณและงดงามของปราสาทหลังการบูรณะล้วนได้รับการยอมรับนับถือในฝีมืออันยอดเยี่ยมของชาวฝรั่งเศส และหากปล่อยให้นักวิชาการท้องถิ่นไม่ว่าเวียดนาม ไทย ลาว เขมร บูรณะปราสาทหินเหล่านั้นกันเอง จะปรากฏภาพลักษณ์อย่างไร

ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส นักค้นคว้ารุ่นใหม่ชาวฝรั่งเศสที่ได้รับการกล่าวถึงมากที่สุด เมื่อพูดถึงบทบาทการศึกษาในภูมิภาคนี้ เหตุผลที่เขาได้รับการยอมรับถึงขั้นนี้ เพราะการที่ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส เป็นนักวิชาการผู้รอบรู้ในประวัติศาสตร์ชาวพุทธของอินเดียและประวัติศาสตร์จีน เป็นนักภูมิศาสตร์ เป็นนัก-

กฎหมาย เป็นนักมานุษยวิทยา ศาสตราจารย์ ยอร์ช เซเดส เองเขียนบันทึกประชุมศัลลาจารึกเรื่องปราสาทหินในเขมรถึง ๗-๘ เล่มทั้งยังมีการศึกษาค้นคว้าในเรื่องกฎหมาย ภาษาประวัติศาสตร์ ศิลปะตามแหล่งโบราณสถานที่จะกระจายอยู่ในภูมิภาคนี้ไม่ว่าจะเป็นเขมร ลาว ไทย ร่วมกับนักโบราณคดีไทยด้วย สำหรับชื่อของนักค้นคว้าชาวฝรั่งเศสคนอื่นๆ ก็มีการกล่าวถึงกันไม่น้อยเหมือนกัน บุคคลเหล่านี้ล้วนเป็นนักวิชาการรุ่นใหม่ที่เขาเข้ามาศึกษาค้นคว้าศึกษาเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยหลักการและวิทยาการที่เป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์ซึ่งยอมรับกันว่าจะทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องมากกว่า

ดอกเตอร์ หลุยส์ กาโบด นักวิชาการในยุคปัจจุบันได้กล่าวถึงผลงานของนักวิชาการชาติเดียวกันรุ่นก่อนๆ เขาอย่างภาคภูมิใจว่า

“ประการแรกเป็นการสร้างคลังความรู้เกี่ยวกับข้อมูลของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ตั้งแต่สมัยกลางศตวรรษที่ ๑๗ เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันซึ่งทำในรูปของการแปลเอกสาร ในระยะต่อมาเน้นทางด้านมานุษยวิทยาและนิเวศวิทยามากขึ้น ประการที่สองเป็นเรื่องที่สำคัญมากคือคนฝรั่งเศสมาจากผู้มีรากฐานของการหาความรู้แบบใหม่ ซึ่งเมืองไทยยังไม่เคยรู้จักก็ว่าไปตามงานเป็นการสร้างงานใหม่ซ้ำซ้อนกับงานเดิม เดิมลงไปแล้วดูว่านายหาอะไรไม่ได้ในแง่ของประวัติศาสตร์ ส่วนเรื่องนิเวศวิทยานี้ฝรั่งเศสเข้ามาทำงานวางรากฐานมีมาตรฐานแบบตะวันตก ซึ่งประเทศไทยยังเขียนประวัติศาสตร์โดยการคัดำนานจากเอกสารชั้นต้นตลอด ซึ่งค่อนข้างจะเป็นปัญหาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการสร้างรากฐานใหม่”

ในฐานะที่เป็นนักค้นคว้าเรื่องพุทธศาสนาในประเทศไทย ดอกเตอร์ หลุยส์ กาโบด มีผลงานออกมาเป็นเอกสารชิ้นสำคัญในชื่อ ‘Une Herminologie Bouddhique Contemporaine De Thaïlande : Buddhadasa Bhikkhu’ (ชีวิตกับคำสอนของท่านพุทธทาสภิกขุ) พิมพ์เมื่อปีพุทธศักราช ๒๕๓๑ นักวิชาการท่านนี้กล่าวถึงข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาเรื่องพุทธศาสนาใน

เมืองไทยว่า

รัฐบาลไทยเป็นพุทธหรือนับถือพุทธ เลยมีความคิดเห็นว่าจะเปลี่ยนก็ต้องเป็นอย่างนั้น คือ พุทธศาสนา ตามที่รัฐบาลหรือหน่วยงานของรัฐบาลสร้างหลักสูตรทางพุทธศาสนาให้เรียน ไม่ว่าจะอยู่กรุงเทพฯ หรืออยู่เชียงใหม่ หรือขอนแก่นก็ต้องเรียนหลักสูตรเดียวกันโดยไม่นึกถึงว่าที่เชียงใหม่เขามีคัมภีร์หรือมีสมุดข่อย มีใบลานซึ่งอธิบายว่าพุทธศาสนาเป็นอย่างไรอย่างนี้ เรื่องพุทธศาสนาในท้องถิ่นที่แตกต่างกันบางทีก็อธิบายไม่เหมือนกัน แต่ว่าเมื่อรัฐบาลไทยหรือหน่วยงานของรัฐบาลกำหนดให้พระทุกรูปทั่วประเทศต้องอ่านภาษาไทยภาคกลางก็หมายความว่าต้องลิ้มใบลาน สมุดข่อย ซึ่งคนในท้องถิ่นภาคอื่นที่ไม่ใช่คนในภาคกลาง เขาก็จะไม่รู้ว่ำนั่นคือการปฏิบัติวัฒนธรรมทางภาคอีสานทางภาคเหนือ ภาคใต้ โดยตรงเลย แม้ว่าในระดับท้องถิ่นจะดูเป็นเรื่องเล็กน้อย"

นับว่านี่ก็เป็นข้อสังเกตที่คนไทยควรจะต้องรับฟังเพราะเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับเราโดยตรง รายละเอียดเช่นนี้ที่เราดูว่าเหมือนเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่สำคัญ จนทำให้ไม่ทันสังเกตว่าจุดเปลี่ยนของเหตุการณ์อยู่ตรงไหนในประวัติศาสตร์ และคำพูดของ ดอกเตอร์ หลุยส์ กาโบด จึงแสดงถึงบทบาทของนักวิชาการฝรั่งเศสซึ่งน่าจะมีผลดีมากกว่าผลเสียต่อการศึกษาไทยที่ควรยกมาเล่าสู่กันฟัง

นักวิชาการชาวฝรั่งเศสรุ่นใหม่ของสำนักฝรั่งเศสแห่งปลายบูรพทิศท่านที่สองคือ ฟร็องซัวส์ ลาจ็ราร์ด นักศึกษาค้นคว้า วิจัย ในสาขาเกี่ยวกับเอกสารโบราณ (Archives) ของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ มีตำแหน่งเป็นผู้ช่วยนักวิจัยในสำนักนี้ หนุ่มอินเดียน่าโจนส์สัญชาติฝรั่งเศสคนนี้ให้ความสนใจในการศึกษาคัมภีร์ใบลาน อันเป็นเอกสารโบราณของประเทศไทยและเพื่อนบ้านใกล้เคียง อาทิ ลาว เขมร พม่า ตลอดจนถึงเขตสิบสองปันนาของเวียดนามเหนือ ซึ่งในแง่ของการศึกษาแล้ว คัมภีร์ใบลาน เหล่านี้ที่มีอายุมากกว่า ๒๐๐ ปีขึ้นไป มีค่าเกินกว่าจะประเมินออกมาเป็นตัวเงิน และประสบการณ์อันน่าตื่นตื้นในการเสาะแสวงหาสิ่งที่เขาต้องการและผจญภัยไปตามสถานที่ต่างๆ ในภูมิภาคนี้ของ ฟร็องซัวส์ ลาจ็ราร์ด กับอินเดียน่าโจนส์ตัวจริงแห่งอเมริกาได้อาจจะไม่แตกต่างกัน

"ถ้าจะบอกว่าเป็นอินเดียน่าโจนส์ก็คงจะไปเป็นที่ลาว เพราะว่าประเทศลาวยังไม่พัฒนา ไม่มีถนน ไม่มีอะไรเลย ก็ต้องแบกสัมภาระนิดหน่อย เพราะต้องไปที่ที่ไม่ค่อยมีคน ดูเหมือนมีอันตรายแต่จริงๆ แล้ว ไม่มีอันตรายเลย แล้วสำหรับคนที่สนใจในเรื่องใบลานก็ต้องไปที่บ้านเป็นเมืองแล้ว สำหรับคนที่ศึกษาเรื่องมานุษยวิทยาก็ต้องไปแบบอินเดียน่าโจนส์มากกว่า เช่นไปอยู่กับชาวเขา แต่สำหรับเรื่องการไปหาคัมภีร์ใบลานก็ต้องไปที่ที่มีศาสนาพุทธ ชาวเขา

อักษรที่เขียน (จาร)

ลงในใบลาน คือ อักษรธรรมล้านนา เรียกกันว่าหนังสือผูกตามลักษณะที่เจาะรูใบลาน และแผ่นไม้ที่ประกบด้านหน้าด้านหลัง แล้วผูกด้วยเชือก บางเรื่องมีหลายตอนก็จะเขียนไว้หลายผูก และมีครวมไว้ด้วยกัน เป็นหนึ่งมัด

ไม่ได้นับถือศาสนาพุทธ คนกะเหรี่ยง คนม้ง ก็ไม่ใช่พุทธ คนที่มีใบลานอยู่ก็คือ คนไทย ซึ่งมีวัด มีบ้าน มี Civilization แล้วก็ไม่ใช่ท้าวโหล่ สนุกในส่วนตัวผมก็สามารถไปได้ทั่วประเทศ ไปที่ลาวก็ได้ ไปที่ไทก็ได้ บางครั้งผมก็ไปดูใบลาน บางครั้งผมก็ไปหมู่บ้านชาวเขา ไปดูวัดโบราณไปเที่ยว

คงจะเป็นเรื่องยากมากทีเดียวในความเข้าใจของคนไทยทั่วไป นึกดูว่าลำพังแค่ให้คนไทยอ่านหนังสือโบราณที่เขียนจารลงเป็นภาษาล้านนา ภาษาลาว ด้วยอักษรธรรม ก็ยากแล้ว เพราะความจริงอักษรธรรมล้านนาก็แทบจะสูญหายไปจากวิถีชีวิตปัจจุบัน มีเพียงสถาบันการศึกษาที่มีนักวิชาการศึกษาค้นคว้ากันอยู่

อักษรธรรมที่เขากล่าวถึง หมายความว่า เป็นอักษรที่ใช้ในการบันทึกคัมภีร์พุทธศาสนา และเอกสารต่างๆ ด้วยภาษาเขียน เขียนในลักษณะที่เรียกว่าภาษาทางศาสนา ถ้าเป็นคำศัพท์ก็เป็นคำศัพท์โบราณ ไม่ใช่พูดทั่วไปอย่างภาษาตลาด

การเริ่มต้นก่อนจะลงมือทำงานด้านนี้ ฟรอนซ์ ลาจิราร์ด บอกว่า เขาต้องเรียนภาษาไทยก่อน แล้วค่อยเรียนอักษรธรรมล้านนา อักษรธรรมลาวที่เชียงใหม่และที่ลาว

‘บางคนยังไม่เคยจับ ไม่เคยอ่านเสียด้วยซ้ำ เพราะไม่มีการรวบรวมใบลานแล้วก็ไม่มีหนังสือคำศัพท์ แม้แต่เมืองไทยก็ไม่มี นี่ก็เป็นเรื่องน่าทึ่งเป็นเรื่องแปลกใหม่เพราะว่าเราเจอเอกสารโบราณอย่างไรใบลานที่ไม่มีใครรู้จัก ...ผมสนใจเรื่องนี้มาตั้งแต่สิบห้าปีที่แล้ว เริ่มที่ลายสักทั้งของไทยของลาว ผมก็พยายามทำความเข้าใจว่าอักษรที่เขาสักนั้นแปลว่าอะไรนะ’

จากลายสักมาเป็นใบลาน ทำให้เขาสามารถอ่านอักษรธรรมล้านนาและลาวที่จารลงในใบลานได้ดี และเขายังบอกด้วยว่า เรื่องราวที่บันทึกในใบลานนั้นน่าสนใจมาก เช่น เรื่องประเพณีการเกิด การตาย เรื่องพระพุทธศาสนา วิปัสสนากรรมฐาน บันทึกเหตุการณ์บ้านเมืองศาสนา และตำนาน

‘ผมสนใจในเรื่องศาสนา พยายามหาใบ-

ลานที่เกี่ยวกับเรื่องศาสนาที่เป็นต้นฉบับ ส่วนมากจะหาได้จากในวัด คนในสมัยโบราณเวลาเขียนเรื่องชื่อเรื่องลงในใบลาน เขาก็จะเปลี่ยนชื่อเรื่องได้เพราะเขาไม่เคร่งในชื่อเรื่อง เพราะฉะนั้นเราต้องเปิดอ่านถึงจะรู้เรื่อง บางทีชื่อเรื่องนี้เขาก็เขียนเป็นเรื่องอื่น คนสนใจเรื่องนี้จึงต้องเรียนอักษรธรรมเพื่อที่จะอ่านได้’

ฟรอนซ์ ลาจิราร์ด เดินทางเข้าไปในที่ต่างๆ เพื่อเสาะหาคัมภีร์ใบลาน แล้วนำมาศึกษา ทั้งนี้มีความหมายว่าไม่ใช่ว่าเขาจะยึดหรือยึดคัมภีร์ใบลานกลับมาที่เมืองไทยด้วย เขาเพียงแค่ถ่ายรูปก็อบปีใบลานนั้นมาแล้วมาอ่านที่หลัง ก่อนจะรวบรวมเป็นหนังสือเพื่อพิมพ์เผยแพร่ต่อไป ฟรอนซ์บอกว่า หนังสือที่เขากำลังทำอยู่เป็นเรื่องเกี่ยวกับคำศัพท์ การออกเสียง ไวยากรณ์ การใช้ภาษาล้านนาและลาว ในดินแดนตอนเหนือของประเทศไทยรวมถึงลาว เขตสิบสองปันนา และพม่า ซึ่งยังมีเอกสารโบราณประเภทใบลานอีกมากมายให้เขาไปเสาะหา จึงเป็นดินแดนที่เขาจะต้องเดินทางเข้าไปเยี่ยมเยือนอีกในวันข้างหน้า

สำหรับปัญหาที่เกี่ยวกับการเสาะหาคัมภีร์ใบลาน ฟรอนซ์ ลาจิราร์ด บอกว่า

‘ปัญหาที่พม่าคือ คนพม่าไม่มีเงิน พระที่วัดก็ไม่มี เพราะฉะนั้นเขายายหมดเลย มีคนเข้ามาในวัดแล้วขโมยไปขาย นี่ก็เป็นปัญหา แต่ที่เมืองไทยไม่มีปัญหาอย่างนั้น แม้คนไทยจะไม่สนใจเรื่องนี้แต่อย่างน้อยใบลานในเมืองไทยก็ไม่หาย แต่ผมคิดว่าคนไทยมีมรดกมากกว่าคนอื่น ถ้าสนใจคนไทยก็จะรวยขึ้น หมายถึงรวยที่ใจ’

ถ้าเขารู้จักสุภาษิตไทย เขาคงจะบอกเราว่า ‘มีความรู้เหมือนมีทรัพย์อยู่นับแสน’ โดยเฉพาะรู้เรื่องเกี่ยวกับประเทศของตน

‘ผมสนใจทุกเรื่องในประเทศนี้’

ฟรอนซ์ ลาจิราร์ด บอกอย่างนี้ก่อนจะเดินมาคนไทยไปเปิดคัมภีร์ใบลานในห้องสมุดของสยามสมาคมฯ